

Duše a látka jako původ zla u Plótina

I. Duše

1) „univerzální duše“ (ὅλη ψυχή)

= „duše ve vyšším světě“ (ἡ ἄνω ψυχή); „v nejvyšší míře božská duše“ (ἡ θειοτάτη ψυχή); je „čistá“ (καθαρά, ἀκήρατος), „oddělená“ (χωριστή), nesmíšená s látkou (ἀμέτοχος ὕλης), stále spočívá „nahore“ (ἄνω) a „sama v sobě“ (ἐφ' ἑαυτῆς μένουσα); „nebeská“ (οὐρανία) Afrodité (zrozená ze spermatu Úrana) = idea duše v inteligibilním světě ⇒ nepatří k vlastní oblasti duševního jsoucná, ale je součástí intelektu ⇒ je principem a pramenem dílčích duší.

2) „dílčí duše“ (ἐν μέρει)

– vcházejí ve styk s neoduševnělou skutečností, již oživují, utvářejí a spravují ⇒ mají vyšší (božskou) a nižší (daimonické) části či složky ⇒ vyšší část zůstává obrácena k intelektu a oddává se kontemplaci věčných forem ⇒ pouze nižší složka se spojuje s těly a je odpovědná za tělesné plození

a) duše světa, resp. veškerenstva (ἡ ψυχή τοῦ κόσμου, resp. τοῦ παντός)

= „lidová“ (πάνδημος) Afrodité (dcera Dia a Dioné) ⇒ oživuje, utváří a spravuje tělo světa ⇒ svět je oduševnělou živou bytostí ⇒ vyšší částí je stále obrácena k inteligibilnímu světu ⇒ protože však opustila bezčasové bytí univerzální duše, její myšlení je diskurzivní (λογισμός, διάνοια), myslí v postupných krocích – je spjata se sukcesivitou času ⇒ čas je životem světové duše, která realizuje čas jakožto nápodobu věčnosti ⇒ manifestuje se v dokonalých pohybech nebeských těles ⇒ duše světa utváří a proniká tělo světa pouze svou nejnižší částí (τὸ ἔσχατον), jež je sekundárním aktem, jejím vlastním obrazem (ἰδαλμα), jež vysílá do smyslově vnímatelného světa = „nejnižší tvůrce“ (ποιητῆς ἔσχατος) ⇒ oživující, sjednocující a formující přítomnost světové duše v těle veškerenstva působí, že smyslově-vnímatelný svět je krásný a že je sám bohem.

b) individuální duše

– sestupují do nitra viditelného kosmu ⇒ oživují, formují a spravují jednotlivá těla:

- vyšší složka = racionální (νοερόν) duše – má původ v samotné univerzální duši ⇒ individuální duše jsou stejnorodé s duší světa („sestry“) = „vnitřní člověk“
- nižší složky – mají původ v duši světa = „vnější člověk“:
 - animální, „aisthetická“ (αἰσθητικόν) duše ⇒ umožňuje smyslové vnímání
 - vegetativní duše ⇒ zajišťuje růst (φυτικόν), vyživování (τρεπτικόν) a tělesné plození (πλαστικόν)

V duši světa není zlo ⇒ „ztráta křídel“ = nepřiměřený poměr individuálních duší k tělesným jsoucnům (resp. látce) = „žádostivost“ (ἐπιθυμία) ⇒ náklonnost duší k látce a její vášně se týkají nižších částí duše ⇒ duše ochabuje ve svém zaměření k vyššímu světu ⇒ její život se omezuje na animální a či vegetativní duši – stává se „démonickou“ ⇒ po smrti se vtěluje do živočichů či rostlin ⇒ svou vyšší částí duše zůstávají stále spojeny s inteligibilním světem ⇒ mohou se znovu rozpomenout na svůj původ ⇒ stav dokonalé moudrosti = život duše se koncentruje do její vyšší části ⇒ dokonalý mudrc získává podíl na božském bytí – je jedním z bohů ⇒ očištěná duše se stává po odloučení od těla součástí duše světa, popř. se sjednocuje s univerzální duší.

II. látka (ὕλη)

= nejzazší rovina descendance z Jedna; je vždy δυνάμει a nikdy ἐνεργεία; „podklad“ (ὑποκείμενον), na němž dochází ke střídě forem; prostor (χώρα), „matka a jímka“ (μήτηρ καὶ ὑποδοχή) z *Timaia*; „beztvará“ (ἄμορφον a ἀνείδειον), „neviditelná“ (ἀόρατος), „nezměrná“ (ἄμετρον); „vpravdě nejsoucí“ (ὄντως μὴ ὄν *Soph.* 254d1), „vpravdě lživá“ (ἀληθινῶς ψεῦδος *Resp.* 382a4); „prostá kvalit“ (ἄποιος); „netělesná“ (ἀσώματος); i když je příčinou změny je sama neproměnná (ἀναλλοίωτος) a nepomíjivá (ἀνώλεθρος); příčina zla (αἰτία κακίας); „substance zla“ (κακοῦ οὐσία); „primární zlo“ (κακὸν πρῶτον); „zlo o sobě“ (αὐτοκακόν, καθ' αὐτὸ κακόν) ⇒ zlo vstupuje do individuálních duší díky látce ⇒ vzniká v nich nepřiměřená náklonnost k tělesnému = „přítomnost cizího prvku“ (ἄλλοτρίου παρουσία) v duši.